

УДК 342.95

Олена В'ячеславівна ДЖАФАРОВА,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри поліцейської діяльності та
публічного адміністрування факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

Дмитро Анатолійович СОРОЧАН,

*ад'юнкт відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНО-ЮВЕНАЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

На сучасному етапі інтеграції у світове співтовариство в Україні не вироблені механізми забезпечення і захисту прав та інтересів неповнолітніх, не створено ефективної системи державних органів, які б здійснювали діяльність щодо запобігання та протидії булінгу серед неповнолітніх.

У даний час існують лише окремі розрізнені органи в основному примусової спрямованості. Вони як органи, покликані відповідати за реалізацію захисних механізмів дотримання прав неповнолітніх, не можуть на належному рівні реалізувати свої повноваження. Тому необхідно вдосконалення системи державного управління цією сферою діяльності уповноважених суб'єктів.

Сформована на сьогоднішній день криміногенна обстановка потребує якнайшвидшого вирішення проблем профілактики неправомірної поведінки серед неповнолітніх, в тому числі шляхом реалізації захисних механізмів як основних профілактичних засобів недопущення (припинення) девіантної поведінки.

В цілому захист прав і законних інтересів неповнолітніх - один із пріоритетних напрямків державної політики. Адже відповідно до відомого постулату: захист прав людини починається з захисту прав дитини. Вона потрібна неповнолітнім у всіх сферах життєдіяльності, а її відсутність несприятливо позначається на розвитку самодостатньої особистості з правовою свідомістю і культурою. Неповнолітнім потрібний захист як від сімейних конфліктів, так і від незаконних дій інших осіб, в тому числі і посадових. Адже неповнолітні є самою

соціально незахищеною, залежною верствою населення, яка в силу психологічних і вікових особливостей не знає своїх прав або не може самостійно захистити їх.

Із метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, здоров'я, освіту та з огляду на світові суспільні течії, 18 грудня 2018 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» [1].

Вищезазначеним законом сформульовано визначення булінгу та внесені зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення, де передбачено адміністративну відповідальність за цькування в закладах освіти [2, с. 90].

Загалом, нормативно-правову основу діяльності Національної поліції України щодо запобігання та протидії булінгу умовно можна поділити на дві частини: 1) загальні законодавчі акти; 2) відомчі нормативно-правові акти. Окремо потрібно зауважити, що профілактика булінгу і запобігання та протидія домашньому насильству це різні сторони однієї проблеми, які перебувають у постійній тісній взаємодії.

До загальних законодавчих актів потрібно віднести: Кодекс України про адміністративні правопорушення [3], Закон України «Про освіту» [4], Закон України «Про Національну поліцію» [5], Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [6].

Адміністративно-правовими засобами регулювання захисту прав неповнолітніх є: вдосконалення контрольних функцій державного управління в цій сфері (інститут Уповноваженого Президента України з прав дитини); розширення адміністративно-правової практики використання процедур примирення у справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх; посилення виховних і реабілітаційних функцій в діяльності органів, що здійснюють роботу з неповнолітніми, в тому числі в роботі соціальних служб. Причому така реструктуризація повинна відбуватися в аспекті соціальної спрямованості та індивідуалізації роботи з неповнолітніми, зміни підходів до дітей, використання ефективних нетрадиційних для сучасної практики методів діяльності.

Що стосується основних адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції щодо запобігання та протидії булінгу, то вони були розпочаті змінами до адміністративного законодавства. Кодекс доповнено статтею 173⁴ «Булінг (цькування) учасника освітнього процесу». Законодавець визначає булінг (цькування) як діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій,

що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [3].

Запорукою вирішення наявних проблем, а також нейтралізації девіантної поведінки неповнолітніх, недопущення вчинення ними правопорушень є створення в країні єдиної системи ювенальної юстиції. Цей правовий інститут можна визначити як взаємопов'язану систему державних органів з чітким розмежуванням функціональних обов'язків, які здійснюють діяльність із захисту прав неповнолітніх правовими засобами. При чому така юстиція має своїм пріоритетним напрямком реабілітаційні індивідуалізовані процедури. Таким чином, у даний час необхідна зміна існуючої системи роботи з неповнолітніми, реструктуризація органів влади і управління в сфері захисту прав неповнолітніх, визначення їх організаційно-правового становища і функціональних обов'язків. На сучасному етапі формування правового механізму забезпечення і захисту прав неповнолітніх провідне місце в ньому повинні зайняти адміністративно-правові засоби. Це потрібно не для посилення підпорядкованості суб'єктів, а для найбільш ефективної реалізації завдань захисту такої незахищеної категорії населення, як неповнолітні, для вдосконалення механізму доступу до реалізації ними своїх прав і законних інтересів. Для цієї мети необхідно визначити саме ті адміністративно-правові форми і засоби, які забезпечать ефективну реалізацію управлінських функцій в цій галузі.

Таким чином, адміністративними формами визначення захисних механізмів щодо неповнолітніх є: по-перше, видання правових актів, що регулюють діяльність системи органів ювенальної юстиції, а також зміна і доповнення існуючих нормативних документів в даній сфері; по-друге, підбір і реалізація методів індивідуальної роботи з даною групою населення (в тому числі за допомогою активного залучення соціальних працівників), орієнтування органів та підрозділів Національної поліції, які здійснюють діяльність щодо неповнолітніх, на виховні та реабілітаційні процедури; по-третє, моніторинг проблем дитинства, створення єдиної автоматизованої бази даних по різним категоріям неповнолітніх в рамках формування централізованої системи інформаційного простору. Дані положення повинні реалізовуватися за допомогою вдосконалення функціональних обов'язків уповноважених суб'єктів, шляхом чіткого визначення завдань і функцій кожного з них, а також створення ефективної системи взаємодії.

Список бібліографічних посилань

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню) : Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-19> (дата звернення: 26.04.2021).
2. Ведернікова А. О. Американський досвід кримінально-правового регулювання булінгу. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2020. Т. 2, № 90. С. 90–102.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 26.04.2021).
4. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 26.04.2021).
5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 26.04.2021).
6. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 26.04.2021).

Одержано 28.04.2021

УДК 342.1.25(477)

Андрій Валерійович ТАНЬКО,

*докторант відділу організації освітньо-наукової підготовки
Харківського національного університету внутрішніх справ*

СТАТУС ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ПРОВІДНОГО СУБ'ЄКТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В СУСПІЛЬСТВІ

Сьогодні в умовах євроінтеграції та демократизації українського суспільства, докорінного реформування правоохоронної системи України, перетворення поліції на сервісну службу, яка спрямована на задоволення потреб усіх верств населення в правовому захисті, усе більш гостро постає проблема подолання стереотипного образу сприйняття громадою правоохоронця. Відповідно особливо важливою стає зміна ставлення населення до роботи поліції щодо забезпечення прав і свобод, що